כמה מרובע יתר על העגול רביע. מפורש בכילד מעברין (נקמן ד' ט:): **ש"מ** גודשא תלתא. מומר ר"ת דנפקק מינה לענין מקח וממכר אם התנה לתת לו סאה גדושה או לתקן לו כלי המלה: **פוק חזי.** פ"ה וכבר נהגו בלמי מסאטו וכיון למין הלבה כרבי יוסי בלמי כ"ש בהילמי דלפילו לכ הוגע בר חיננא דפליג בלחייס מודה בהילמי וכרי לעשות מי מלא בשבת בשביל ליתן על עופות לצויין ואם נותן מלא על עופות ואחר"כ נותן משקין עליהם הוי שרי לפילו לרבי יוסי שהשמנונית ממתיק את המלח כדתנן בפ' שמנה שרצים (שבת ד' קח:) ואלו הן מי מלח המותרים נותן שמן בתחילה לתוך המים או לתוך המלח: תפ

[9] במים במי מקוה [1] כל בשרו מים שכל גופו עולה בהן וכמה הן אמה על אמה ברום שלש אמות ושיערו חכמים מי מקוה ארבעים סאה כמה הוו להו חמש מאה גרמידי לתלת מאה מאה למאה וחמשין חמשין בארבע מאה וחמשין סגיא הני מילי בריבועא ים שעשה שלמה עגול היה [2] מכדי כמה מרובע יתר על העגול רביע לארבע מאה מאה למאה עשרים וחמשה הני מאה ועשרים וחמשה הוו להו תני רמי בר יחזקאל ים שעשה שלמה שלש אמות תחתונות מרובעות ושתים עליונות עגולות נהי דאיפכא לא מצית אמרת דשפתו עגול[2] כתיב אלא אימא חדא לא סלקא דעתך דכתיב [3] אלפים בת יכיל בת כמה הויא שלש סאין דכתיב [4] מעשר הבת מן הכור דהוה להו שיתא אלפי גריוי והא כתיב [5] מחזיק בתים שלשת אלפים ההוא לגודשא [6] אמר אביי שמע מינה האי גודשא תלתא הוי [7] ותנן נמי [8] שידה תיבה ומגדל כוורת הקש וכוורת הקנים ובור ספינה אלכסנדרית אע"פ שיש להן שולים והן מחזיקות ארבעים סאה בלח שהן כוריים ביבש טהורין: **מתני'** [9] לחיין שאמרו גובהן עשרה טפחים ורחבן ועוביין כל שהוא ר' יוסי אומר רחבן ג' טפחים: **גמ'** לחיין שאמרו כו' לימא תנן סתמא כר"א [10] דאמר לחיין בעינן לא מאי לחיין לחיין דעלמא אי הכי קורה נמי ניתני קורות ומאי קורות קורות דעלמא הכי קאמר אותן לחיין שנחלקו בהן ר' אליעזר וחכמים גובהן עשרה טפחים ורוחבן ועוביין כל שהוא [11] וכמה כל שהוא תני רבי חייא [12] אפילו כחוט הסרבל תנא [13] עשה לחי לחצי מבוי אין לו אלא חצי מבוי פשיטא אלא אימא [14] יש לו חצי מבוי הא נמי פשיטא מהו דתימא ליחוש דילמא אתי לאישתמושי בכוליה קמ"ל אמר רבא [15] עשה לחי לחצי למבוי והגביהו מן הקרקע שלשה או שהפליגו מן הכותל שלשה לא עשה ולא כלום אפילו לרשב"ג דאמר [16] אמרינן לבוד הני מילי למעלה אבל למטה כיון דהויא מחיצה שהגדיין בוקעין בה לא קאמר: ר' יוסי אומר רחבן ג' טפחים: אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה כר' יוסי לא [17] בהילמי ולא בלחיין אמר ליה רב הונא בר חיננא בהילמי אמרת לן בלחיין לא אמרת לן מאי שנא בהילמי דפליגי רבנן עליה לחיין נמי פליגי רבנן עליה א"ל שאני לחיין משום דקאי רבי כוותיה רב רחומי מתני הכי אמר רב יהודה בריה דרב שמואל [בר שילת] משמיה דרב אין הלכה כרבי יוסי לא בהילמי ולא בלחיין א"ל אמרת אמר להו לא אמר רבא האלהים אמרה וגמירנא לה מיניה ומאי טעמא קא אמר להו לא אמר רבא האלהים אמרה הדר ביה משום דר' יוסי [18] נימוקו עמו אמר ליה רבא בר רב חנן לאביי הילכתא מאי א"ל פוק חזי מאי עמא דבר איכא דמתני לה אהא [19] השותה מים לצמאו אומר [20] שהכל נהיה בדברו ר' טרפון אומר בורא נפשות רבות וחסרונן [21] על כל מה שבראת א"ל רב חנן לאביי הלכתא מאי א"ל [22] פוק חזי מאי עמא דבר איתמר

ו' גלפים סאין. שהן ק"נ מקוות ד' גלפים הוי מ' מאות סאין שהן ק' מקוות של מ' סאין וגלפים סאין נ' מקוות: **מחזיק כמה גלפים שנאמר גלפים.** כיצ שעשה שלמה כתיב בדברי הימים: **לגודשא.** כשמודדין בו יבש: **שידה.** כמין תרגז תלוי בעגלה למרכב נשים חשובות: **מגדל.** מנשטו"ר: **ובור ספינה אלכסנדרית.** עושה בה כעין בור ונותן שם מים מתוקים: [23] **טהורין.** לפי שגדולים יותר מדאי ואין תורת כלי עליהן שהרי אינן מטולטלין מלא וריקן: **שהן כוריים ביבש.** שאדם יכול לגדוש. שלמא גודשא תילתא ובכלי שגובהו כחצי מרכו ורחבו קאמר כיש: **מתני': גמ' לחיין שנחלקו בהן ר"א וחכמים.** קורה היוצאה מכותל זה ואינה נוגעת לכותל אחר לחיפליגו בה רבנ"ג ורבנן (לעיל ע"ת): **שרצים** [קמ:]. הילמי שלמויר"ת בלע"ז: **משום דקאי רבי כוותיה.** לעיל [24] והא דתני אחלא כר' יוסי מקוש. בפרק גיטין (סז.) מני שבמן של חכמים וזהו שבחו של רבי יוסי: **הילכתא מאי.** בלחיין: **עמא דבר.** מה נהגו העם וכבר נהגו בלמי מאהו: **לצמאו.** לחפוקי מאן דחנקתיה לומלא: **שהכל נהיה בדברו.** לפניו ולאחריו לא כלום: **ר"ע אומר בורא נפשות רבות.** ואני שמעתי דר"ט נמ לאחייב לף ברכה אחריו בורא נפשות רבות ולא נהירא [25] דאמרינן בפ' נגד נה (ד' נת:) [26] יש טעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו ואמרינן לאתויי מתני' והוינן נה ורבי פפא דאמר אמיא כו' ולא אמרינן ורבי טרפון דאחייב אמיא אמיא מאי איכא למימר אלא שרצה לי דרבי טרפון אלפניו קאמר: העומד

מים מים, מכלל דשאר טומאין לאו מים מים בעו, ומיהו במים, במים המיוחדין במקוה, תע"פ שהן במים (חגיגה יא.) אר: במים, מים המיוחדים שנקוו מתחילה מעצמם, מלא כתיב במים (בשו"ע) למעוטי שאובין דאתיל השתא ומייתי וטבל (רשב"ם פסחים קט.). **כל בשרו.** משמע כל בשרו כאחד (לעיל ד:) מלמא כתיב בשרו משמע שכל גופו עולה בהן, שאינו נראה אלא כולו מכוסה בהן (רשב"ם פסחים קט.). **כמה מרובע יתר על העגול רביע.** מתני' היא, והדבריים נראים לעיניים דאילו אמה אמה עגולה חוט עגל מקיפה, ואמה מרובעת צריכה חוט ד' לקוצבה, אמה לכל רוח (סוכה ח.). **הקש.** זכות שבולין (משנתיים"ם (שבת לה.). **ובור ספינה אלכסנדרית.** ספינה גדולה שפורצים בה ים הגדול ומי הים מלוחין ועושין כלי גדול כמין בור וועתנין לתוכו מים יפים (שבת לה.). **ארבעים סאה בלח.** לח הין בו גודש (שם). **שהן כוריים.** שהגודש מחזיק עליש, נכלים שלהם שהיו עשויין היש שעשה שלמה גופהן כמלי רחבן וסח עגולים (שם). המשך בעמוד הבא.

פו א מיי' פ"ג מהלכות כלים הלכה כ:

פז ב מיי' פי"ז מהלכות שבת הלכה יב טוש"ע או"ח סי' שמ סעיף ג:

פח ג מיי' שם הלכה כ טוש"ע שם סעיף ל:

פט ד מיי' שם הלכה כב טוש"ע שם סעיף י [וסעיף ו וסעי' ז בהגה]:

צ ה מיי' פ"ח מהל' ברכות הלכה ג סמג עשין כו טוש"ע ח"מ סי' רל סעיף ז:

רב ניסים גאון

אין הלכה כר' יוסי לא בהילמי ולא בלחיים. ובלחיים הוא שאמר ר' יוסי בכאן רחבן ג' טפחים. ובהילמי שנו במסכת שבת בפרק ח' שרצים אמר ר' יוסי בהילמי בין מרובה בין מעוטה.

רבינו חננאל

במים מי מקוה. כל בשרו, מים שכל גופו עולה בהן. וכמה הן אמה על אמה ברום שלוש, ושיערו חכמים מ' סאה. חזרנו לחשוב הים היאך עולין בו ק"נ מקוה. ואמרינן מכדי הים כמה הוי רחבו עשר על עשר, וקומתו (ע"ה) [ה'] אמה, עשר אמות על עשר אמות ברוחב), בגובה אמה הרי הן ק' אמות בתברייתא, ויש בים גובה ה' אמות, כשתוציא לכל אמה גובה בעשר על עשר רוחב ק' אמה נמצא בים כולו ת"ק אמה אורך בגובה אמה אחת. ושיעור המקוה אמה על אמה רחב ברום ג' אמות, נמצאו בש' אמות ק' מקוה. נשתיירו עדיין מחשבון הים ק"ק אמה ק"נ חמשים מקוה היה דיי לים ת"נ למה נ' אמות יתירות. ודחינן כי זה החשבון עשר אמה על עשר אמה, מאה אמה בתברייתא במרובע, אבל בים שהוא עגול אין זה כולו. ואקשינן אי הכי דמרובע יתר על העגול רביע, ואנו חשבנו ת"ק אמה בים במרובע חסר רביע, נמצאת מידת העיגול שע"ה אמה. ש' אמה ק' מקוה, וע"ה אמה כ"ה מקוה בכל שלש אמות מקוה. הנה לא תמצא בים אלא ק"כ"ה מקוה, איך תני ר' חייא ק"נ מקוה. ושנינן שלש (מאות) [אמות] התחתונות מרובעות שהן ק' מקוה, ושתי אמות העליונות עגולות והן מרובעות ק"ק אמה, כשתוציא ריבועים (נ') [נ] אמה נשתיירו ק"נ אמה, (הך) [היינו] נ' מקוה שלש אמות לכל מקוה. ולא יתכן שתאמר העליונות מרובעות דכתיב משפתו אל שפתי עגול. וגם לא יתכן שתאמר כי פחות שתי אמות הוא העיגול, שנא' אלפים בת יכיל. והבת היא שלש סאין, שנא' מעשר הבת מן הכור. והכור עשר איפות, והאיפה שלש סאין. וכתיב האיפה והבת תוכן אחד יהיה. שנמצא (לאלפים) [ששת אלפים] סאין מכיל הים, והמקוה מ' סאה נמצאו ששת אלפים סאה ק"נ מקוה, בכל מקוה מ' סאה. ואין חשבון זה עולה אלא כשיהיו שלש אמות מרובעות, ושתי אמות העליונות עגולות. כתוב אחד אומר אלפים בת יכיל, וכתוב אחר אומר שלשת אלפים. **ספינה אלכסנדרית אע"פ שיש להם שוליים מחזיקים מ' סאה בלח שהן כוריים ביבש טהורין.** פי' שאינן יכולין להטלטל מליאין וריקנין. כוריים הן ס' סאין כל כור ל' סאין, נמצא היבש כשיגדש עודף על הלח שאינו יכול להגדש עשרים סאה על ארבעים של לח, והוא השליש. **פיסקא,** לחיים שאמרו גובהן עשרה טפחים ורוחבן ועוביין כל שהן, וכמה כל שהן תני ר' חייא אפילו כחוט הסרבל חוט חזק כפול שתופרין בו הסרבל, כדכתיב כפיתו בסרבליהון. **תנא** עשה לחי לחצי

תורה אור השלם

1. וְאִישׁ כִּי תֵצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זָרַע וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת כָּל בְּשָׂרוֹ וְטָמֵא עַד הָעָרֶב: ויקרא טו טז
2. וַיַּעַשׂ אֶת הַיָּם מוּצָק עֶשֶׂר בְּאַמָּה מִשְּׂפָתוֹ עַד שְׂפָתוֹ עָגֹל סָבִיב וְחָמֵשׁ בָּאַמָּה קוֹמָתוֹ וְקָו שְׁלֹשִׁים בָּאַמָּה יָסֹב אֹתוֹ סָבִיב: מלכים א ז כג
3. וְעָבְיוֹ טֶפַח וּשְׂפָתוֹ כְּמַעֲשֵׂה שְׂפַת כּוֹס פֶּרַח שׁוֹשָׁן אַלְפַּיִם בַּת יָכִיל: מלכים א ז כו
4. וְחֹק הַשְּׁמֶן הַבַּת הַשְּׁמֶן מֵעֲשֶׂר הַבַּת מַן הַכֹּר עֲשָׂרֹת הַבָּתִּים חֹמֶר כִּי עֲשָׂרֹת הַבָּתִּים חֹמֶר: יחזקאל מה יד
5. וְעָבְיוֹ טֶפַח וּשְׂפָתוֹ כְּמַעֲשֵׂה שְׂפַת כּוֹס פֶּרַח שׁוֹשַׁנָּה מְחַזִּיק בַּתִּים שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים יָכִיל: דברי הימים ב ד ה

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ר' טרפון וכו' ולא נהירא לומר דקאי ר' טרפון אלא אלפניו ולא אלאחריו ואמרינן נמס' נלה:

גליון הש"ס

גמ' אפילו. כחוט הסרבל. עי' לקמן דף פ ע"ב תד"ה אבל קורה. וכמה"ד סי' עד:

לעזי רש"י

מנשטי"ר [מישטיי"ר. ארון כלים. קר"ט. מעיל. שלמויר"א. מי מלח (של שימורים).

מוסף רש"י

במים במי מקוה. המכונסין ממעט ותע"ג דלאו מים מלאן כמיא מיים (לעיל ד:) **לו:** במים נקודתו בפמ"ק ממעט מים המיוחדים, לפחות שלושין, ומיהו מים מיים לא צריך, מדכתיב בזב (ויקרא טו)